

15. Dzhafarova, O. (2020). Natsional'na politsiya Ukrainy yak providnyy sub'yekt zdiysnennya preventyvnoyi diyal'nosti [The National Police of Ukraine as a leading subject of preventive activities]. *Shlyakh uspikhu i perspektyvy rozvytku (do 26 richnytsi zasnuvannya Kharkivs'koho natsional'noho universytetu vnutrishnikh sprav. mater. Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi (Kharkiv, 20 lyst. 2020 roku). Kharkiv: Kharkivs'kyi natsional'nyy universytet vnutrishnikh. S. 176–178. [in Ukrainian].*

16. Shatrava, S., Ryazantseva, I., Parkhanov, H. (2023). Preventyvna diyal'nist' Natsional'noyi politsiyi Ukrainy yak ob'yekt administratyvno-pravovoho doslidzhennya [Preventive activity of the National Police of Ukraine as an object of administrative and legal research]. *Nashe pravo. № 3. S. 103–109. [in Ukrainian].*

17. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Departament patrol'noyi politsiyi (2015, 6 lystopada) [On the approval of the Regulation on the Department of Patrol Police]: nakaz Natsional'noyi politsiyi Ukrainy № 73. URL: <https://www.npu.gov.ua/acts/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-departament-patrolnoyi-sluzhbi-zi-zminami>. [in Ukrainian].

18. Instruktsiya z orhanizatsiyi diyal'nosti dil'nychnykh ofitseriv politsiyi ta politseys'kykh ofitseriv hromad (2022, 28 lypnya) [Instructions for organizing the activities of precinct police officers and community police officers]: nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy № 650 (u redaktsiyi nakazu Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 18 travnya 2022 roku № 301). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>. [in Ukrainian].

19. Instruktsiya z orhanizatsiyi roboty pidrozdiliv yuvenal'noyi preventsiyi Natsional'noyi politsiyi Ukrainy (2017, 19 hrudnya) [Instructions for organizing the work of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine]: nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>. [in Ukrainian].

20. Pro zapobihannya ta protydyu domashn'omu nasyt'stvu (2017, 7 hrudnya) [On preventing and combating domestic violence]: Zakon Ukrainy № 2229-VIII. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady. 2018. № 5. st. 35. [in Ukrainian].*

21. Pro administratyvnyy nahlyad za osobamy, zvil'nenymy z mist' pozbavlennya voli (1994, 1 hrudnya) [On administrative supervision of persons released from prisons] : Zakon Ukrainy № 264/94-VR. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 1994. № 52. st. 455. [in Ukrainian].*

22. Pro zatverdzhennya Poryadku orhanizatsiyi ta provedennya profilaktychnykh zakhodiv (2016, 27 hrudnya) [On approval of the Procedure for organizing and conducting preventive measures]: nakaz Natsional'noyi politsiyi Ukrainy № 1377. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/documents/normativno-pravovi-akti>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 8.11.2023

УДК 349.6(477)

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-15-250-255

Кристюк Владислав Олегович,

аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права

імені академіка В.З.Янчука

Національного університету біоресурсів і природокористування

e-mail: warhammer3014@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-5832-422X>

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ДОСВІД МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Статтю присвячено дослідженню питання правового забезпечення екологічної безпеки. Розглянуто питання міжнародної співпраці у сфері екології. Проаналізовано діяльність та структуру міжнародних організацій, що здійснюють екологічну політику.

Автором встановлено, що проблема захисту довкілля є важливим питанням зовнішньої політики на міжнародній арені. Охорона навколишнього природного середовища належить до найбільш важливих глобальних проблем виживання людської цивілізації. Саме тому міжнародні урядові й неурядові екологічні організації повинні активно співпрацювати у контексті актуалізації різноманітних екологічних питань та проблем.

Визначено, що проблеми екології є за своєю природою міжнародними, а тому роль міжнародних екологічних організацій у їх вирішенні є надзвичайно важливою. Саме міжнародні екологічні організації є рушійним суб'єктом відстоювання екологічних проблем, привертання уваги міжнародної спільноти до їх вирішення; вони здатні реально впливати на урядові рішення та суспільство. Зроблено висновок про те, що в інтересах міжнародного співтовариства підтримувати функціонування міжнародних екологічних організацій, а також залучати до процесу покращення стану довкілля та створення ефективного механізму вирішення екологічних проблем ще більше країн та активістів.

Ключові слова: безпека, екологічна безпека, правове забезпечення екологічної безпеки, міжнародні організації з екологічної безпеки.

Krystiuk V. LEGAL PROVISION OF ENVIRONMENTAL SAFETY: EXPERIENCE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

Випуск 15. 2023

© В.О.Кристюк, 2023

The article is devoted to the study of the issue of legal provision of environmental safety. The issue of international cooperation in the field of ecology was considered. The activity and structure of international organizations implementing environmental policy are analyzed.

The author established that the problem of environmental protection is an important issue of foreign policy in the international arena. Environmental protection is one of the most important global problems for the survival of human civilization. That is why international governmental and non-governmental environmental organizations should actively cooperate in the context of updating various environmental issues and problems.

It was determined that environmental problems are international in nature, and therefore the role of international environmental organizations in solving them is extremely important. It is international environmental organizations that are the driving force behind the advocacy of environmental problems, drawing the attention of the international community to their solution; they are able to really influence government decisions and society. It was concluded that it is in the interests of the international community to support the functioning of international environmental organizations, as well as to involve even more countries and activists in the process of improving the state of the environment and creating an effective mechanism for solving environmental problems.

Key words: safety, environmental safety, legal provision of environmental safety, international organizations on environmental safety.

Постановка проблеми. На сьогодні міжнародно-правове регулювання екологічної сфери набуває все більшої актуальності, оскільки міжнародній спільноті стало зрозуміло, що проблеми навколишнього природного середовища варто вирішувати не тільки в аспекті окремої держави, а в аспекті всієї планети.

Працюючи в партнерстві, міжнародні організації, національні уряди та громадянське суспільство роблять значні кроки у вирішенні проблем довкілля та безпеки в багатьох різних сферах. Така співпраця дозволить реалізовувати проекти та заходи, спрямовані на забезпечення сталого управління природними ресурсами, зокрема водою, всередині та між країнами, зменшення ризиків катастроф, вирішення проблем, пов'язаних зі зміною клімату та безпечне поводження з небезпечними відходами. Окрім того, це допоможе у питанні підвищення екологічної обізнаності, заохоченням участі громадськості в процесі прийняття екологічних рішень і полегшенням доступу до правосуддя з екологічних питань. Важливу роль у даному процесі відіграють міжнародні екологічні організації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Екологічній безпеці на міжнародному рівні присвячена значні кількість наукових досліджень, оскільки даний напрям не втрачає актуальності вже тривалий час. Серед вчених-юристів у сфері міжнародного права навколишнього середовища варто вказати наступних: як В. Андрейцев, Г. Балюк, М. Здоровага, Н. Малишева, Ю. Шемшученко та ін. Загострення вже існуючих глобальних проблем навколишнього середовища та виникнення нових, змушує шукати міжнародну спільноту більш ефективні заходи для подолання негативних наслідків антропогенного впливу на природу, а також їх недопущення у майбутньому.

Мета статті є визначення особливостей функціонування міжнародних екологічних організацій та основні напрями їх діяльності.

Вклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний характер проблем екологічної безпеки зумовлює необхідність їх вирішення шляхом консолідації зусиль усіх держав, зокрема розробки міжнародно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки.

Такі проблеми, як зміна клімату (парниковий ефект і пов'язане з ним глобальне потепління), руйнування озонового шару, вичерпання природних ресурсів (у першу чергу, питної води, лісу) та біологічних ресурсів планети (зниження біорізноманіття, опустелювання тощо) мають глобальний характер. В їх успішному вирішенні зацікавлені всі держави. Для попередження (призупинення, уповільнення) відповідних процесів міжнародна спільнота вдається до розроблення й ухвалення спільних стратегій, здатних протидіяти поширенню небезпечних екологічних тенденцій або ж ліквідувати наслідки тих негативних процесів, які вже охопили нашу планету.

Міжнародна екологічна безпека безпосередньо пов'язана з необхідністю підтримки на міжнародному рівні глобального природно-ресурсного потенціалу та необхідної якості навколишнього середовища. Саме поняття «міжнародна екологічна безпека» виступає порівняно новим. Воно виникло наприкінці 80-х років, коли в багатьох розвинених країнах, переглядаючи концепцію безпеки, включали в неї не тільки традиційні військові, а й нетрадиційні загрози, серед яких екологічна була однією з основних. На даний момент не викликає сумніву, що взаємодія по екологічним питанням має стати обов'язковою частиною системи міжнародної безпеки. Проблеми екологічного характеру в міжнародних відносинах не сповільнюються, а прогресують та поступово розростаються до жахливих масштабів [1, с.229].

На думку Т. Короткого, «вплив екологізації проявляється не тільки у змінах позитивного міжнародного права, а й в інституціональному компоненті міжнародно-правової системи. І тут можна виділити декілька пов'язаних між собою тенденцій: по-перше, відбувається адаптація, підстроювання існуючих міждержавних організацій, насамперед, універсального характеру, під вирішення проблем, що носять глобальний характер. По-друге, скликаються міжнародні конференції, спеціально присвячені охороні навколишнього середовища. По-третє, створюються нові міжнародні спеціалізовані організації. По-четверте, дедалі більший вплив на міжнародну правотворчість і правозастосування справляють природоохоронні міждержавні організації. Можна констатувати, що екологізація міжнародного права носить об'єктивний характер» [2].

Серед міжнародних нормативних актів, які встановлюють механізми забезпечення глобальної екологічної безпеки, варто виділити такі: Конвенція про заборону військового чи будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище (1976 р.), Віденська конвенція про охорону озонного шару (1985 р.) та Монреальський протокол про речовини, що руйнують озонний шар (1987 р.), Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992 р.), Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату від (1997 р.), Конвенція про охорону біологічного різноманіття (1992 р.), Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття (2000 р.), Нагойський протокол регулювання доступу до генетичних ресурсів та спільного використання на справедливій та рівній основі вигод від їх застосування до Конвенції про біологічне різноманіття, прийнятий (2010 р.), Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (2001 р.), Міжнародна угода з тропічної деревини, укладена в ході Конференції ООН з питань торгівлі та розвитку (2006 р.) тощо [3, с.260].

Глобальний масштаб викликів екологічній безпеці зумовив ключову роль в їх розв'язанні ряду міжнародних організацій. На сьогодні функціонують наступні організації, що займаються питаннями екологічної безпеки на міжнародно рівні:

Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) – є провідною світовою природоохоронною установою, яка встановлює міжнародний порядок денний щодо навколишнього середовища, сприяє реалізації екологічного компонента сталого розвитку в рамках ООН і виступає в якості провідного світового захисника навколишнього середовища [4].

ЮНЕП стимулює позитивні зміни, заглиблюючись у глибинні причини потрійної планетарної кризи, пов'язаної зі зміною клімату, втратою природного середовища та біорізноманіття, а також забрудненням довкілля.

Діяльність ЮНЕП зосереджена на наданні допомоги країнам у переході до низьковуглецевої та ресурсозберігаючої економіки, зміцненні екологічного керівництва та законодавства, охороні екосистем та наданні науково обґрунтованих даних для обґрунтування політичних рішень.

Використовуючи передові наукові розробки, координацію та інформаційно-пропагандистську діяльність, ЮНЕП надає підтримку 193 державам-членам у досягненні цілей сталого розвитку та життя в гармонії з природою.

Міжурядова група експертів зі зміни клімату (IPCC). Створена в 1988 році Всесвітньою метеорологічною організацією (ВМО) і Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), мета IPCC полягає в забезпеченні урядів усіх рівнів науковою інформацією, яку вони можуть використовувати для розробки кліматичної політики. Звіти IPCC також є ключовим внеском у міжнародні переговори щодо зміни клімату. IPCC – це організація урядів, які є членами ООН або ВМО. Зараз IPCC налічує 195 членів [5]. Міжурядова група експертів ООН зі зміни клімату проводить часті оцінки наукових даних про зміну клімату, її наслідки та пов'язані з нею ризики, а також стратегії готовності та реагування.

Світовий інститут ресурсів (WRI) — це глобальна дослідницька організація з понад 60 країн, яка прагне перетворити знання на дії на перетині клімату, економічних можливостей і добробуту людей. Метою даної організації є заохочення людей діяти так, щоб зберегти навколишнє середовище та потенціал планети для задоволення потреб і очікувань нинішнього та майбутніх поколінь [6].

Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (FAO). Створена у 1945 р. продовольча та сільськогосподарська організація є спеціалізованою агенцією ООН, яка відповідає за міжнародні зусилля по боротьбі з голодом. Місія організації полягає в тому, щоб кожен мав доступ до достатньої кількості їжі з високим вмістом поживних речовин, щоб жити продуктивним і здоровим життям, а також досягти продовольчої безпеки для всіх. Маючи 195 членів - 194 країни та Європейський Союз, FAO працює в більш ніж 130 країнах світу [7].

ООН Вода є організацією ООН, яка займається підтримкою сталого управління водою та санітарією. Надання послідовних і точних даних і знань про ключові моделі води та проблеми управління є однією з цілей UN-Water. ООН-Вода також координує міжнародну структуру та практику Організації Об'єднаних Націй у сфері прісної води та санітарії.

ООН-Вода є «координаційним механізмом». Він складається з установ Організації Об'єднаних Націй (членів) і міжнародних організацій (партнерів), які займаються питаннями водопостачання та санітарії. Роль ООН-Вода полягає в тому, щоб члени та партнери «діяли як єдине ціле» у відповідь на проблеми, пов'язані з водою [8].

Глобальна військова консультативна рада зі зміни клімату (GMACCC) – була створена в 2009 році в реагування на зростаючі загрози глобальній безпеці та миру через зміну клімату. Раду було створено за ініціатииви Інституту екологічної безпеки у рамках його проекту «Зміна клімату та військові дії» – спільної діяльності групи провідних аналітичних центрів, спрямованої на те, щоб надіслати чітке та рішуче повідомлення від безпеки сектору до глобальних політиків, щоб залучити міжнародну спільноту до пом'якшення ризиків безпеки в проактивних стратегіях адаптації до зміни клімату [9]. Глобальна військова консультативна рада зі зміни клімату — це глобальна мережа нинішніх і відставних військовослужбовців, яка займається підвищенням обізнаності про проблеми безпеки, пов'язані зі зміною клімату, і закликає до дій для пом'якшення загроз, які вона викликає. GMACCC організувала різноманітні форуми з питань зміни клімату та міжнародної безпеки, а також написала низку документів на цю тему.

Інститут екологічної безпеки (IES) є некомерційною неурядовою організацією, місія якої полягає в підвищенні політичного усвідомлення екологічної безпеки як засобу забезпечення критичних умов для миру та довгострокового зростання.

IES використовує міждисциплінарний підхід для надання детальних рекомендацій щодо політики та освітніх ресурсів, поєднуючи галузі науки, дипломатії, права, економіки та освіти [10].

Центр міжнародного екологічного права (CIEL) – це організація, яка проводить кампанії за захист навколишнього середовища, просування прав людини та прагнення до справедливого та рівноправного суспільства. CIEL працює у трьох сферах: клімат і енергетика, здоров'я навколишнього середовища та люди, земля та ресурси, щоб забезпечити юридичну підтримку, аналіз політики та розвиток потенціалу [11].

Агентство з охорони навколишнього середовища (EPA) є незалежною федеральною державною агенцією Сполучених Штатів, яка займається охороною навколишнього середовища. Місія EPA полягає в захисті здоров'я людини та навколишнього середовища. Для виконання цієї місії EPA створює та впроваджує екологічні норми, визначає екологічні проблеми та співпрацює з національними та міжнародними установами, щоб спробувати їх вирішити [12].

Інститут екологічної дипломатії та безпеки (IEDS) – дослідницький центр, який займається вивченням і застосуванням стратегій вирішення екологічних суперечок, а також використанням екологічних систем як механізмів побудови миру. IEDS організовано навколо трьох основних тем: (1) Borderlands – IEDS досліджує, як людську територіальність можна проактивно структурувати таким чином, щоб геополітичні кордони працювали відповідно до середовища. (2) Цінності ресурсів – IEDS працює над розробкою ефективних структур для визначення, координації та забезпечення дотримання цінностей природних ресурсів у спосіб, який пом'якшує конфлікт. (3) Прагматичний мир – IEDS сприяє практичному погляду на мир з метою інтеграції різноманітних підходів до державної політики [13].

Арабський форум з навколишнього середовища та розвитку (AFED) є некомерційною регіональною асоціацією, яка сприяє відповідальній екологічній політиці та програмам в арабському регіоні [14].

AFED було офіційно проголошено в Бейруті 17 червня 2006 року на завершення регіональної конференції з питань громадської думки та навколишнього середовища, організованої журналом Al-Bia Wal-Tanmia (довкілля та розвиток). Згодом AFED отримав статус міжнародної неурядової організації з відповідними імунітетами для свого секретаріату, що базується в Бейруті.

Форум сприяє налагодженню зв'язків між арабськими торгово-промисловими палатами, а також науково-дослідницькими центрами та навчальними закладами арабського світу з метою розробки спільних екологічних програм шляхом екологічної співпраці. Мета Форуму полягає в тому, щоб заохотити уряди впроваджувати та створювати екологічні закони, які відповідають викликам, які існують сьогодні в арабському світі, з акцентом на імplementацію законодавства.

Інститут глобальних екологічних стратегій (IGES) був створений у березні 1998 року за ініціативи японського уряду та за підтримки префектури Канагава на основі «Статуту про створення Інституту глобальних екологічних стратегій».

Місія Інституту полягає в досягненні нового бачення суспільства та проведенні креативного формулювання політики та стратегічного аналізу екологічних заходів, переведення результатів досліджень у політичні рішення, які призведуть до сталого розвитку в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та в усьому світі [15].

Міжамериканська інформаційна мережа з питань біорізноманіття (IABIN) сприяє технічній співпраці та координації між країнами Північної та Південної Америки щодо збору, обміну та використання інформації про біорізноманіття, що стосується політики збереження та розвитку природних ресурсів [16].

Пріоритети IABIN включають удосконалення інфраструктури для обміну знаннями про біорізноманіття, зміцнення технологічного потенціалу для обміну інформацією про біорізноманіття та досвідом через кордони, а також розробку або адаптацію інструментів прийняття рішень, щоб допомогти політикам розробити успішну політику управління навколишнім середовищем для підтримки сталого розвитку в регіоні.

GenderCC - Жінки за кліматичну справедливість (GenderCC – Women for Climate Change) – це глобальна мережа організацій та захисників, які віддані просуванню гендерної рівності, прав жінок і кліматичної справедливості.

GenderCC має на меті досягти гендерної та кліматичної справедливості шляхом підвищення обізнаності про проблему та розбудови спроможності з метою зміцнення екологічного законодавства; розширення бази знань про гендер та клімат для визначення успішної готовності та варіантів реагування; заохочення людей до активного внеску в стратегії адаптації та пом'якшення; та покращення співпраці з гендерних та кліматичних питань на всіх рівнях [17].

Екологічна мережа корінних народів (IEN). Заснована в 1990 році в Сполучених Штатах, IEN була створена масовими корінними народами та окремими особами для вирішення питань екологічної та економічної справедливості (EJ). Розбудова потенціалу корінних громад і племенних урядів для створення стратегій захисту священних місць, землі, води, повітря, природних ресурсів і здоров'я є одним із видів діяльності IEN. IEN досягає цього шляхом проведення досліджень, координації програм і зміцнення спроможності громад і племен обговорювати питання екологічної справедливості. IEN скликає місцеві,

регіональні та національні зустрічі з питань екологічної та економічної справедливості, а також надає підтримку, ресурси та напрямки для корінних громад і молоді в основному в Північній Америці, а в останні роки – і в усьому світі [18].

Окрім того, проблемами екології, окрім універсальних міжнародних організацій, займаються також і регіональні. Зокрема, ОБСЄ (Організація з безпеки і співробітництва в Європі), ЄБРР (Європейський банк реконструкції та розвитку), ГЕФ (Глобальний екологічний фонд), ЄІБ (Європейський інвестиційний банк), ЄЕА (Європейська екологічна агенція), НАТО (Північноатлантичний альянс).

М.Здоровега зазначає, що «на міжнародній арені зростає вплив і міжнародних неурядових організацій, які діють у міжнародному просторі на основі добровільного характеру і є поза державними, тобто такими, що не мають прив'язки до конкретної держави». Отже, на думку автора «формування та діяльність міжнародних неурядових організацій можна вважати своєрідною паралеллю функціонування держав та їхніх структур, що надає нових тенденцій міжнародним відносинам» [19]. Міжнародні неурядовими екологічними організаціями є Всесвітній фонд дикої природи (WWF), Грінпіс (Greenpeace), Всесвітнє товариство захисту тварин (WSPA), Міжнародний зелений хрест (Green Cross), Міжнародний союз охорони природи (IUCN).

Висновки. Екологічна безпека є одним з ключових підвидів (напрямів) національної безпеки будь-якої держави. Глобальний масштаб викликів екологічній безпеці зумовив ключову роль в їх розв'язанні інтеграційних об'єднань і міжнародних організацій, які здатні консолідувати зусилля багатьох держав, зокрема шляхом розробки міжнародно-правових інструментів забезпечення екологічної безпеки. Як можна побачити, міжнародні організації активно беруть на себе зобов'язання щодо захисту навколишнього середовища, намагаючись надати цій проблемі загальносвітового масштабу для поглиблення співпраці між суверенними державами у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Головач А.Й. Глобальний рівень міжнародної екологічної безпеки в сучасному міжнародному праві навколишнього середовища. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*/ 2022. Серія ПРАВО. Випуск 73: частина 2. С. 228-233.
2. Короткий Т. Р. Екологізація міжнародного права. *Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2011. Т.10. С. 186 – 201.
3. Муравйова С.В. Забезпечення екологічної безпеки: національний та міжнародно-правові підходи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 258-262.
4. The United Nations Environment Program (UNEP) URL: <https://www.unep.org/>
5. The Intergovernmental Panel on Climate Change <https://www.ipcc.ch/>
6. World Resource Institute URL: <https://www.wri.org/>
7. *Food and Agriculture Organization* of the United Nations URL: <https://www.fao.org/home/en/>
8. UN-Water URL: <https://www.unwater.org/>
9. Global Military Advisory Council on Climate Change URL: <https://www.gmaccc.org/>
10. Institute for Environmental Security URL: <https://www.envirosecurity.org/>
11. Center for International Environmental Law URL: <https://www.ciel.org/>
12. U.S. Environmental Protection Agency URL: <https://www.epa.gov/>
13. INSTITUTE FOR ENVIRONMENTAL DIPLOMACY AND SECURITY URL: <https://site.uvm.edu/ieds/>
14. Arab Forum for Environment and Development (AFED) URL: <http://www.afedonline.org/en>
15. The Institute for Global Environmental Strategies (IGES) URL: <https://www.iges.or.jp/en>
16. Inter-American Biodiversity Information Network (IABIN) URL: <https://www.oas.org/en/sedi/dsd/iabin/>
17. Gender cc - women for climate justice URL: <https://www.gendercc.net/home.html>
18. Indigenous Environmental Network URL: <https://www.ienearth.org/>
19. Здоровега М. В. Роль міжнародних неурядових організацій. *Міжнародні інтеграційні процеси: історичний досвід, сучасні виклики та перспективи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Національний університет "Львівська політехніка". 3 жовтня 2015. С. 15 – 19.

REFERENCES:

1. Holovach, A.I. (2022). Hlobalnyi riven mizhnarodnoi ekolohichnoi bezpeky v suchasnomu mizhnarodnomu pravi navkolyshnoho seredovyscha. [The global level of international environmental security in modern international environmental law]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu Seriya PRAVO*. Vypusk 73: chastyna 2. 228-233. [in Ukrainian].
2. Korotkyi, T. R. (2011). Ekolohizatsiia mizhnarodnoho prava. [Environmentalization of international law]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu "Odeska yurydychna akademiia"*. T.10. 186 – 201. [in Ukrainian].
3. Muraviova, S.V. (2023). Zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky: natsionalnyi ta mizhnarodno-pravovi pidkhody. [Ensuring environmental safety: national and international legal approaches]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 6. 258-262. [in Ukrainian].
4. The United Nations Environment Program (UNEP). Retrieved from: <https://www.unep.org/> [in English].
5. The Intergovernmental Panel on Climate Change. Retrieved from: <https://www.ipcc.ch/> [in English].

6. World Resource Institute. (2023). Retrieved from: <https://www.wri.org/> [in English].
7. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Retrieved from: <https://www.fao.org/home/en/> [in English].
8. UN-Water Retrieved from: <https://www.unwater.org/> [in English].
9. Global Military Advisory Council on Climate Change. Retrieved from: <https://www.gmaccc.org/> [in English].
10. Institute for Environmental Security. Retrieved from: <https://www.envirosecurity.org/> [in English].
11. Center for International Environmental Law. Retrieved from: <https://www.ciel.org/> [in English].
12. U.S. Environmental Protection Agency Retrieved from: <https://www.epa.gov/> [in English].
13. INSTITUTE FOR ENVIRONMENTAL DIPLOMACY AND SECURITY. Retrieved from: <https://site.uvm.edu/ieds/> [in English].
14. Arab Forum for Environment and Development (AFED). Retrieved from: <http://www.afedonline.org/en/> [in English].
15. The Institute for Global Environmental Strategies (IGES). Retrieved from: <https://www.iges.or.jp/en> [in English].
16. Inter-American Biodiversity Information Network (IABIN). Retrieved from: <https://www.oas.org/en/sedi/dsd/iabin/> [in English].
17. Gender cc - women for climate justice Retrieved from: <https://www.gendercc.net/home.html> [in English].
18. Indigenous Environmental Network. Retrieved from: <https://www.ienearth.org/> [in English].
19. Zdroveha, M. V. (2015, October 3). Rol mizhnarodnykh neuriadovykh orhanizatsii. [The role of international non-governmental organizations]. *Mizhnarodni intehratsiini protsesy: istorychnyi dosvid, suchasni vyklyky ta perspektyvy. materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Natsionalnyi universytet "Lvivska politehnika"*. 15 – 19. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 9.11.2023

УДК 347.627

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-15-255-260

Грицишина Лариса Валеріївна,

докторка філософії з права, заступниця декана юридичного факультету,
доцентка кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова

e-mail: lgrytsyshyna@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8590-728X>

ЗМІНА СТАТІ ПОДРУЖЖЯ ЯК ПІДСТАВА ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ

У статті розглянуто питання зміни статі подружжям як підставу припинення шлюбу. Наголошено, що аналізуючи правовий інститут припинення шлюбу, заслуговує на увагу ще одна підстава припинення шлюбу, не визначена у сімейному законодавстві України, а саме: зміна статі одним із подружжя. На нашу думку, її необхідно розцінювати як одну із новітніх підстав припинення шлюбу. Зазначена підстава є самостійною з урахуванням природи здійснюваних особою, яка змінює або коригує стать, особистих немайнових прав та є практичним втіленням «четвертого» покоління прав людини. Правове регулювання процедури здійснення цього особистого немайнового права та визначення змісту права на зміну (корекцію) статі відзначається недостатнім рівнем закріплення та деталізації у вітчизняному законодавстві. Це дозволяє нам запропонувати доповнити положення ст. 104 СК України ч.5 такого змісту «Шлюб припиняється внаслідок зміни або корекції статі одним із подружжя», оскільки у випадку зміни статевої належності одним із подружжя, збереження первісного шлюбу, у якому перебувала особа на момент проведення відповідної операції не є можливим. Водночас, припинення такого шлюбу не тягне за собою припинення існування сімейно-правових відносин між колишнім подружжям та тим більше відносин батьківства.

Ключові слова: гендерна ідентичність, шлюб, припинення шлюбу, підстави припинення шлюбу, зміна статі, наслідки припинення шлюбу.

Hrytsyshyna L. CHANGE OF GENDER OF SPOUSES AS A REASON FOR THE TERMINATION OF MARRIAGE

The article examines the issue of gender reassignment of spouses as a reason for the termination of marriage. It is emphasized that in the process of analyzing the legal institution of termination of marriage, one more reason for termination of marriage, not defined in the family legislation of Ukraine, deserves attention, namely: gender change by one of the spouses, which, in our opinion, should be considered as one of the newest grounds for termination of marriage. This ground is independent, taking into account the nature of personal non-property rights exercised by a person who changes or corrects gender, and is a practical embodiment of the "fourth" generation of human rights. The legal regulation of the procedure for exercising this personal non-property right and determining the content of the right to gender (correction) change is characterized by an insufficient level of consolidation and detailing in domestic legislation. This allows us to suggest supplementation of the provisions of Art. 104 of the